

T A L E

v e d

det kongelige Videnskabernes Selskabs

M i n d e f e s t

o v e r

dets PRÆSES

Hans Excellence Overkammerherre

Herr *Adam Wilhelm Hauch*

Ridder af Elephanten, Storkors af Dannebrogen og
Dannebrogsmænd, Ordens-Vicecantsler,
Overhofmarschal o. s. v.

holden af

Selskabets Secretair

H. C. Ørsted.

Med den til Festen digtede Cantate af Professor
C. Hauch.

Kjöbenhavn.

Trykt i *Bianco Lunos* Officin.

1 8 3 8.

1818

der königliche Bibliothek des Hofes

Verzeichnis

der Bücher

aus dem Jahre

1818

1818

von dem Könige

gekauft

1818

1818

1818

Naar vi kaste vort Blik hen over en Mands fuldendte jordiske Liv, og see ham gjennem en lang Löbebane uophörligt anvende ædle Kræfter til værdige Öiemeder, næsten bestandigt ledsaget af Lykken, lönnet med Bifald og begunstiget af den herligste Sundhed og Legemskraft, saa föle vi herved en Tilfredsstillelse, beslægtet med den som opvækkes ved Skjönhedens Harmonie. Jeg tvivler ikke om, at Enhver i denne höitagede Forsamling vil anvende dette paa den Hædersmand, til hvis Minde Timen er indviet: vort Selskabs forevige Præses, *Adam Wilhelm Hauch*.

Lykken tilsmilede ham allerede med Livets Morgenröde: Födt i en Stand, der lovede ham en begunstiget Stilling i Verden: som Barn af Kongen benaadet med en Udnævnelse, hvorved en hurtig Befordring i Krigshæren sikkredes ham: af skjön-somme Forældre tidligt overgivet til videnskabelig Underviisning, havde han i mange Maader et betydeligt Forspring for Mængden. Men saa store Lykkens Gaver ere farlige for den i hvis Lod de falde: de kunne forføre ham til Ladhed, hvis han ikke föler, at han bör fortjene dem, og de gjöre andre Mennesker til strænge Dommere over hans Værdig-

hed. Vor *Hauch* var ikke den, der i sine Kræfters Anstrængelse vilde staae tilbage for sin Lykke. Han hyldede fra Ungdommen af det Valgsprog, han siden tog sig: *Dyden alene adler*. Tidligt havde han allerede erhvervet sig de Rundskaber, som udkrævedes til at optages blandt Universitetets Borgere. Han var født 1755 og blev 1770, altsaa kun 15 Aar gammel, Student. Han forsømte nu ikke at gjøre sig dygtig til den Tjeneste, hvortil han fra Barndommen var bestemt, og blev allerede i sit 22de Aar Ritmester i Garden til Hest. Men langt fra at berolige sig ved den Udsigt til en glimrende Forfremmelsesbane, som her laae aaben for ham, stræbte hans virksomme Aand efter at uddanne sig for sit Kald i selve Krigens Farer. Han erhvervede derfor Tilladelse til, under den bayerske Successionskrig at gaae som Volontair til den preussiske Armee. Det er bekjendt nok, at denne Krig ikke førtes med megen Virksomhed, og derfor var fattig paa Leiligheder til at vinde Hæder; imidlertid lykkedes det ham dog at vise et Mod og en Duelighed, som erhvervede ham Bifald og Agtelse. Neppe var Freden vis, før han forlod Leiren, og benyttede den övrige ham levnede Tid til at udvide sine Rundskaber ved en kort Reise, hvorfra han endnu i Slutningen af Aaret 1779 vendte tilbage. Efter sin Hjemkomst til Fædrelandet vedblev han at forfremmes i Krigstjenesten; og desuden blev han i sit 28de Aar

1783, Kammerherre, og faa Maaneder senere Staldmester.

Under denne hurtige Fremgang paa den borgerlige Æresbane, var hans Kjærlighed til Videnskaberne, og fornemmelig til Naturvidenskaberne, bestandigt virksom. Medens hans Stilling tillod det, holdt han sig i mange Aar næsten ganske borte fra Hoffets Forlystelser, for at offre Videnskaberne den Tid, som hans Forretninger levnedede ham. Physiken tiltrak ham isærdeleshed, og han benyttede heri *Kratzensteins* Veiledning. Han stiftede tillige Venskab med andre Mænd af Faget, især med den aandrige og mangesidigt dannede *Peter Abildgaard*, hvis klare Overblik og venlige Meddeelsomhed blev saa nyttig for hiin Tids unge Naturgrandskere. Ved, i Aaret 1786, sit 31te Aar, at træde ud af Krigsstanden, vandt vor *Hauch* mere Tid til Videnskabernes Dyrkelse. To Aar senere foretog han sig som moden Mand en ny Udenlandsreise. Han begyndte med at gaae over Danzig til Polen og Galizien, vistnok især som Staldmester; men derpaa besøgte han Berlin, og reiste gjennem en Deel af det nordlige Tydskland til Holland, og derfra til England. Efter nogle Maaneders lærerige Ophold i dette Land, gik han til Paris. Her blev hans Ophold meget forkortet, og hans hele Reise afbrudt, idet han tilbagekaldtes for at tage Overbestyrelsen af den Kongelige Staldetat. Reisen havde ikke

varet fuldt et Aar. Men han havde dog havt Leilighed til at see Meget, baade af Natur og Kunst, der maatte være ham lærerigt; og med mange udmærkede Mænd havde han gjort Bekjendtskab. Blandt de beröimte Naturgrandskere, han havde truffet paa, vil jeg her blot nævne *Klaproth, Bode, van Schwinden, van Marum, Banks, Priestley, Cawendisch, W. Herschel, Lavoisier, Charles.*

Hjemkommen i Foraaret 1789 til sit nye Embede, indførte han i Staldetaten store Forbedringer. Samme Aar indgik han Ægteskab med Fröken *Wibeke Magdalene Brochenhuus.* At Ægteskabet blev uden Börn, var et Savn i de rige Lykkens Gaver, hvormed han ellers var udstyret.

Vi komme nu til det Tidsrum, i hvilket vor *Hauch* traadte offentlig frem som Videnskabsmand. Det udstrakte sig omtrent over ti Aar, og kan betragtes som et eget Afsnit af hans Liv, betegnet ved en hæderlig videnskabelig Virksomhed, og tilige ved de betydeligste Forfremmelser. I Aaret 1791 blev han Medlem af vort Selskab, og berigede de Bind, som udkom fra den Tid indtil 1801, med mange lærerige Afhandlinger, hvoraf de fleste ere blevne oversatte i andre Sprog. Dette Tidsrum, i saa mange Henseender heftigt bevæget af kæmpende Kræfter, fremböd samme Karakter i Henseende til Chemien. Det er vel værd, naar en saadan Tid er sluttet, og dens ledende Mænd ere aftraadte fra

Skuepladsen, at kaste et Blik tilbage derpaa; thi enhver saadan Omvæltning indeholder, velforstaet, et lærerigt Billede af det som foregaaer, naar gamle Former sönderbrydes og nye dannes. I mere end et halvt Aarhundrede havde man hyldet *Stahls* chemiske System, som man har kaldet det *phlogistiske*. Det indeholdt en velordnet Opfatning af de Kjendsgjerninger, hvorpaa hin Tids Chemikere især havde henvendt deres Opmærksomhed. Efterhaanden havde man deri heldigt indpasset en stor Række af senere Opdagelser, men, som det saa let skeer, skudt de med Systemet uforenelige tilbage. Disse vare imidlertid uophörligt voxne frem til större og större Mængde og Betydning, og ventede kun paa den Mand, som vilde hævde deres Ret. Dette vovede *Lavoisier*. Han fremsatte et nyt System, som snart deelte Chemikerne i to heftigt kæmpende Partier. Tilhængerne af det nye System talte ofte om det gamle, som om de vare blinde for det store Overblik det indeholdt, og forvandlede Striden derimod til en Kamp paa Liv og Död, ved at gjøre Tilværelsen af Phlogiston til Hovedpunktet. Men det gamle Systems Venner hengave sig til samme Forblindelse, og kæmpende for en væsenlös Ting, glemte de baade at forsvare deres lovlige Eiendom, og at tilegne sig de store Sandheder, som det nye System havde bragt for Lyset. Maaskee gjorde man sig paa begge Sider lige meget skyldig i Uret

og Ubillighed; men det nye System, som gav saameget sandt Udbytte, og omstødte saa mange gamle Fordomme, maatte ifølge Tingenes Natur seire, og hævdede nu ikke blot de nye Sandheder, men ogsaa sine eensidige Anskuelse, ja sine Vildfarelser. Vel veed jeg at dette er de store Omvæltningers almindelige Historie; men jeg burde ikke taus forbigaae den Leilighed, som her frembød sig, til at henlede Opmærksomheden paa et modsat Exempel, som vistnok heller ikke er uden Slægtskab med flere store Menneskehedsforhold. Den vigtige Omdannelse, der i vort Aarhundrede er foregaaet med hele Naturvidenskaben, næsten i enhver af dens Dele, har ikke været vanheldet af hine lidenskabelige Partifeider. Den før saa kort et Tidsrum næsten mageløse Tilvæxt i Rigdom og Udstrækning, som Videnskaben i dette Tidsrum har vundet, vilde have været umulig, dersom ikke en større videnskabelig Erfaring og Oplysning dels havde lært dem, som især agte paa det Bestaaendes Vedligeholdelse, at man let kan drive den vedligeholdende Forsigtighed ud over de rette Grændser, og derved fremkalde vild Ödelæggelse, dels advaret dem, hvis Hu især staaer til at skride fremad, mod overmodige Forsög paa at omstøde det Gamle, förend man er forvisset om at det Nye har en naturbegrunderet Ret til dets Plads.

Et af de Puncter, hvorom den heftigste Strid

i hin Tid dreiede sig, var Vandets Sammensætning. Den nye Lære antog med Rette at Vandet har to Bestanddele, en brændbar og en ildnærende, som hver for sig ere Luftarter, men frembringe Vand, og intet andet end Vand, naar deres Grundstoffer bringes til at indgaae Forening. Denne Lære, hvorved Vandet skiltes ved sin gamle Ret til at betragtes som et Element, fandt ivrige Modstandere. Blandt de Forsög, hvorved dets Sammensætning bevistes, var et af de vigtigste det, at Vanddampe ledede gjennem et glödende Rör, som indeholder Iernspaner, adskilles, saaledes at den ildnærende Bestanddeel fæster sig til Iernet, hvilket herved lider samme Forandring, som om det havde været udsat for Ilden, hvorimod den brændbare udskilles, og kommer frem som den letteste Luftart, vi kjende. At dette saaledes fandt Sted, kunde Modstanderne ikke nægte; men de vilde tilintetgjøre Forsögets Beviiskraft. Man opstillede derfor imod det en Mængde andre Forsög, hvori man havde faaet forskjellige Luftarter, ved at lede Vanddampe gjennem glödende Rör; og saaledes meente man at have godtgjort, at Vandet ved Ildens Indvirkning kunde omdannes snart til een snart til en anden Luftart, og at man fölgelig ikke turde antage den brændbare Luft, som i hine Forsög fremkom, for en af Vandets Bestanddele. Vor *Hauch* foretog sig at prøve denne Sag ved omstændelige Forsög. Han viste, at man ikke erholder Luft af

Vandet, naar man med behörig Omhu for at udeholde forstyrrende Omstændigheder, leder det gennem glödende Rör af et Metal, som kun har en ringe chemisk Tiltrækning til dets ildnærende Bestanddeel, f. Ex. gennem Rör af Guld, Sölv eller Kobber, og at Rör af Glas eller Porcellain give samme Udfald, forsaavidt de holde sig frie for Revner. Han godtgjorde tillige, at man ikke erholder Luftarter af Vand, som ledes gennem glödende uglaserede Leerrör, uden derved at disses talrige fine Mellemrum tillade de gennemströmmende Vanddampe at trænge ud, og den omgivende, ved Ilden forandrede Luft at trænge ind. Disse skjønne Forsög, som fortjente og vandt almindeligt Bifald, fremsatte han med saa megen Forsigtighed, og med en saadan Omhu, for at undgaae Skindet af at ville slaae sig til et af Partierne i den store Strid mellem de to kjæmpende Theorier, at han langt fra at deeltage i den Lidenskab, som dengang havde grebet saa Mange, paa det varsomste holdt sig indenfor Experimentatorens Grændser.

Det vilde kun være trættende her at opregne enhver af hans ikke faa Afhandlinger. Mange af dem meddele Forbedringer, som han havde udtænkt ved et eller andet Instrument, og röbe den sindrige og övede Kjender af den dertil henhörende Mechanisme. En af disse Afhandlinger, nemlig hans Theorie af Bidselstangen, viste tillige, at han ikke glemte

at anvende Videnskaben paa de ham underlagte Forretninger. I det Tidsløb, som her omhandles, anlagde han tillige en meget betydelig Instrumentsamling, som ikke mindre udmærkede sig ved Fuldstændighed og skjøn Opstilling, end ved Instrumenternes Størrelse og fortrinlige Udførelse. Endnu i sit Livs sidste Dage begyndte han at udgive en længe forberedet Beskrivelse over denne Samling. I dette skjønne physiske Cabinet holdt han en Tid lang Forelæsninger over Naturlæren for en udvalgt Kreds, og hörtes med stor Fornöielse. Selv var jeg dengang meget ung, og havde ikke havt den Lykke at blive kjendt af ham, men nogle Aar senere hörte jeg ham, under Fremviisningen af sin Instrument-samling, at foredrage adskillige Sætninger, hvilket han udførte med al den Klarhed og Anstand, som ogsaa i det daglige Liv udmærkede ham. Paa samme Tid, som han holdt disse Forelæsninger, udarbejdede han sin Lærebog, som baade ved sin Klarhed, og ved at optage den i hiin Tid nye antiphlogistiske Lære, vandt et udbredt Bifald, og oversattes paa Tydsk, endog to Gange, da den første Oversættelse fandtes meget utilfredsstillende. Ogsaa i det Svenske oversattes den. Paa Dansk udkom deraf allerede 1799 en ny Udgave.

Medens han saaledes udmærkede sig som Videnskabsmand, var han tillige steget fra et Ærestrin til et andet i Staten. 1793 var han blevet Stor-

kors af Dannebrogen, 1794 Hofmarschal, Chef for Capellet og for Theatret. 1797 blev han Overhofmarschal, men ophørte at være Chef for Theatret. Det er beundringsværdigt, at han under saa mange Forretninger, som han alle samvittighedsfuldt rygtede, endnu fik Tid til videnskabelig Virksomhed; men omsider voxede de dog saaledes, at han maatte opgive den. Efter 1801 meddeelte han ingen Afhandlinger mere til Videnskabernes Selskab; og man kan vel her sætte et nyt Vendepunkt i hans Liv. Den byrdefulde Theaterbestyrelse nedlagdes nu atter i hans Hænder, og han virkede deri ufortrødent gjennem et Tidsrum af 10 Aar. Saavel under Englændernes første som andet Anfald paa Danmark, sattes han til Chef for Studentercorpset, som han siden vedblev at commandere til 1814. I Aaret 1802 fik han Overbestyrelsen af Kunstammeret og det Kgl. Medaillecabinet. Nogle Aar senere deltog han i Stiftelsen af Musæet for de nordiske Oldsager. Lige fra Stiftelsen af det Kgl. Naturalmusæum var han Medlem af dets Bestyrelse, og stod tilsidst i Spidsen derfor. 1829 blev han Chef for det store kongelige Bibliothek. I Frimureriet og Kjæden udövede han i en lang Række af Aar en stor Virksomhed, og havde en af de höieste Poster i hiint, og var Hovedet for dette. Jeg har søgt at gjöre denne, i sig selv tørre, men til at danne sig en Forestilling om hans Forretningers

Mængde, nödvendige Opregning saa kort som mulig; dog bör jeg endnu henpege paa de mange patriotiske Foretagender og Selskaber, hvori han deeltog, og paa de mange Commissioner, hvoraf han var Medlem; ogsaa dem opoffrede han en Deel af sin Tid!

Det var som om to Magter kæmpede om at besidde ham: paa den ene Side Statstjenesten og Borgersamfundet, paa den anden Videnskaberne. For begge havde han udmærkede Evner; men det var for hine han især havde uddannet dem; saa at han snarere maatte betragtes som en meget begavet Forretningsmand, der opofrede sin Fritid til Videnskaberne, end som en Videnskabsmand, der henreves af Forretningslivet. Havde Opdragelse og udvortes Kald ikke fört ham saa vidt i den ene Retning, vilde han sikkert have virket mere i den anden. Men vi ville end ikke i dette Videnskabernes Selskab beklage et Tab af denne Art; thi hvad her i een Henseende tabtes, vandtes i en anden. Jeg sigter herved ikke blot til den materielle Nytte, hans Virksomhed bragte Fædrelandet, en Nytte vi, som Medlemmer af det store Borgersamfund, behörigt ville skatte; men mere til den vigtige Indflydelse, en af Videnskabernes Aand gjennemtrængt betydelig Forretningsmand hemmeligt, ja ofte sig selv ubevidst, udöver paa mangfoldige Grene af Samfundslivet. Den Selvtænknings

Vane, og de klare, modne Rundskaber, som han bringer med sig, finde ved utallige Leiligheder Indgang hos dem, der skulle ledes af ham, og ved en naturlig Tilbøilighed vil han desuden søge, hvor han kan, at drage dannede og tænkende Mænd ind i sin Forretningskreds. Saaledes bidrager han til at udbrede Indsigtens Magt, som i utallige Forgreninger medvirker baade til Livets Forædling og til Frembringelsen af mangfoldige materielle Goder. Men Videnskaben selv taber ikke stedse ved den Tid, dens Dyrker anvender i det borgerlige Livs Sysler; thi den befrugtes paa mangfoldige Maader ved de Opgaver Livet frembyder, og betrygges, ved det uophørlige Samqvem med den mægtige Virkelighed, mod spidsfindige og tomme Grubleriers Overmagt. Jo mere Livet og Videnskaben træde i Vexelvirkning, desto kraftigere og indholdsrigere blive begge. Naturligviis er jeg langt fra hermed at mene, at det var ønskeligt at alle Videnskabsmænd opofrede en stor Deel af deres Tid paa Forretningslivet; dette vilde være ligesaa forstyrrende, som om alle Forretningsmænd vilde selvstændigt gribe ind i Videnskaben; men jeg taler her kun om Vigtigheden af, at Videnskabsdyrkernes Samfund holder sig i en levende og mangesidig Vexelvirkning med Borgersamfundet.

At jeg her skulde forsøge særskilt at fremdrage de Fordele, vor *Hauch* i sin lange praktiske Løbe-

bane har havt af sin Omgang med Videnskaberne, vil en saa oplyst Forsamling sikkert ikke fordre. Det er nok naar vi see hans övede Selvtænsksomhed og dannede Aand bestandigt deri hævde sig; og dette haaber jeg vil uden min Kunst fremlyse, naar jeg nu forsöger i nogle Hovedtræk at give et Billede af hans skjønne og virksomme Forretningsliv.

Vor *Hauchs* Fortjenester af Hofhusholdningen ere saa betydelige, at han allerede ved disse vilde have erhvervet sig Krav paa den Ros, at være en duelig Embedsmand. Han indskrænkede sig ikke til at före en Overopsigt, men han foretog sig strax fra först af at omdanne hele denne Bestyrelsesgreen, og, for ganske selvstændigt at gjennemföre sin egen Plan, nægtede han sig selv i adskillige Aar den Hjælp af Hofinspecteuren, hvortil han var berettiget. Det er bekjendt, at han indtil sin Död vedblev at udöve dette Embede, med en sjælden Indsigt og Kraft, og at hans Bestyrelse var udmærket ved den berömmeligste Sparsomhed.

I den Hæderspost, hvorpaa den Kongelige Tilid satte ham, ved at overdrage ham Anförselen for Studentercorpsset, viste han, som man turde vente det, at han var den vanskelige Opgave voksen, at staae i Spidsen af denne oplyste og til Selvstændighed vante Ungdom, som ikke let kunde heldigt ledes uden af en Mand, hvis Indsigter, hvis Dyg-

tighed og hvis Retskaffenhed de maatte betragte med Höiagtelse.

Hans Bestyrelse af Skuepladsen udmærkede sig ved streng Retfærdighed, Orden og Sparsomhed. Troede endog Skuepladsens Kunstnere og Kunstnerinder, at han med Hensyn paa dem drev denne Husholdriskhed for vidt, fölte de dog paa den anden Side en Tilfredsstillelse ved den Agtelse for dem og deres Kunst, hvormed dan stedse kom dem imöde, og skattede den Fasthed, den Retfærdighed og den punktligte Opfyldelse af ethvert Tilsagn, som altid udmærkede ham.

Förend jeg forsöger at skildre den Indflydelse, han har udövet paa mangfoldige andre offentlige Indretninger, kan jeg ikke undlade at gjöre den Bemærkning, at den höitstillede Mands Virksomheds Historie tillige er en Bestanddeel af Folkets; ikke blot fordi han tilhörer dette Folk, og virker derpaa; men ogsaa fordi han, mere eller mindre har maattet træde i Samvirkning med mange af Landets indsigtfulde Mænd, for at udrette noget Betydeligt. Ofte komme Forslagene til de vigtigste Forbedringer fra de mindre Höitstillede: og Overbestyrerens Indsigt viser sig i at prøve dem, antage dem og sætte dem i Kraft; men endog naar den förste Tanke kommer fra ham selv, vilde han vanskeligt eller slet ikke kunne udföre den uden Hjælp. Saaledes sammenknytter sig ogsaa med det Hædersminde, jeg her

stræber at sætte vor *Hauch*, Tanken om mange hæderlige danske Mænds Indsigt og Virksomhed, endskjönt Talens Grændser ei tillader særskilt at omhandle deres Deeltagelse.

Kunstkammeret var tidligere, trods alle deri bevarede Skatte, en Indretning, som let kunde give den Fremmede ringe Tanker om vor Smag og Oplysning, hvis han ikke, ved opmærksom Sammenligning med saa mange andre Gjenstande, kom til den Indsigt, at det kun var en Levning fra tidligere Tider, hvilken den senere Oplysning ligesom havde glemt at berøre. Man fandt deri Conchylier og Malerier, matematiske Instrumenter og Misfostre, nyere Kunstarbejder og de meest uensartede Oldsager, og hvo veed hvormange mærkværdige og umærkværdige Ting i Selskab med hverandre. Ingen Forstander kunde være sand Kjender af alle disse Ting, endnu mindre kunde den, som var fremmed i Samlingen, komme til nøiagtig Kundskab om alle der bevarede Skatte. *Hauch* bevirkede heri en lykkelig Forandring. Selv kunde han, ligesaa lidet som nogen Anden, bedømme alle disse Ting; men han forbandt sig med Kjendere af de forskjellige Fag, hvorunder de mange Gjenstande hørte. Efter disse Sagkyndiges, ei blot med Indsigt, men ofte endog med megen Skarpsind udførte Arbejder, blev dette Chaos ordnet. De værdiløse Sager bortskaffedes: Naturgjenstandene kom til det Kongelige Naturalmusæum: Male-

rierne skiltes ganske derfra, og nu dannede man et Musæum af indbyrdes nærmere beslægtede Ting: Oldsager fra de fjerneste Tider indtil Middelalderens Slutning, Gjenstande til Oplysning af fjerne Folkeslags Tilstand, tekniske Kunstsager, Kostbarheder o. s. v. Maleriernes Adskillelse fra det gamle Kunstkammer gav Anledning til et nyt og vigtigt Foretagende. Efter *Hauchs* Forslag lod Kongen et heelt Maleriegallerie danne af Kunstkammerets og flere andre Kongelige Samlinger; ja Hs. Majestæt tillod endog med sandt Kongeligt Borgersind, at mange Malerier, som prydede hans Slotte, henførtes derfra til denne store Samling, forsaavidt dens Kunstværd derved væsentligt kunde forøges. Hvor mange have ikke allerede glædet sig og forædlet deres Smag i hine skønne Billedsale, og hvor usigeligt meget større er ikke Antallet af dem, som vi tør haabe gjennem en lang Fremtid skulle besøge dem.

Da *Hjelmstjernes* sjeldne Portraitsamling af berømte Danske, ved *Datterens* Grevinde *Rosenkrones* Fædrelandssind, var bleven Kongelig Eiendom, foreslog *Hauch* Anlægget af en stor historisk Portrait-samling paa *Fredericksborg* Slot. Ikke hele denne Plan er udført; men en vigtig og for sig bestaaende Deel er allerede tilveiebragt, nemlig en historisk ordnet Samling af originale Portraiter, fremstillende de danske Konger og Kongelige Personer, saavel som de fornemste af deres udenlandske Slægt. Denne

Samling er paa eengang lærerig for Kunstvennen og for den Historiegrandsker, som ønsker at gjöre sig Fortiden saa beskuelig, som han formaaer. Portraitsamlingen af beröimte danske Mænd forsögte han at lade bringes til större Fuldstændighed ved Kopier; men denne af Kunstens Venner mindre billigede Plan opgav han tildeels siden, efterladende en heldig Fuldendelse til Fremtiden.

En anden mærkværdig historisk Samling indrettedes efter hans Forslag paa Rosenborg Slot. Denne bestaaer af forskjellige Gjenstande, der fortjente at gjemmes som mærkelige Erindringer fra vore Konger af det Oldenborgske Huus, saaledes ordnede, at man finder særskilt hvad der vedkommer hver af disse Konger. Ogsaa denne Samling bidrager til at danne sig en Forestilling om de forskjellige Tidens Skik og Smag i Klæder, Prydelser og alle Slags Bohave. Kun den Ukyndige kan betragte saadanne Samlinger som blotte Gjenstande for Nysgjerrigheden; den historiske Tænkertjene de til at udfylde Tidernes Afbildninger.

I Stiftelsen af en historisk Vaabensamling havde *Hauch* ogsaa en meget væsentlig Deel. De Vaaben, som de Danske Konger havde brugt, vare gjemte paa Töihuset, men ikke opstillede. Ved en Besigtigelse fandt Kongen, at heraf maatte noget Værdigere lade sig danne, og strax tilböd *Hauch* sin Tjeneste. En Commission af kyndige Mænd sattes til, i Forbindelse med ham at

undersöge denne Sag, og at gjöre Forslag derom. Deres Arbeide, kraftigt understöttet af *Hauch*, var möisommeligt, men frugtbringende. Vi have nu der en historisk Vaabensamling, lærerig baade med Hensyn til Kunstens og til Krigens Historie.

Endnu har jeg ikke nævnt den störste og minderigeste af alle vore historiske Samlinger, i hvis Stiftelse *Hauch* har deeltaget; man gjetter let at jeg sigter til Samlingen af nordiske Oldsager. Den förste Tanke skyldtes vel til vore höitagede Oldgrandskere *Münter*, *Abrahamson*, *Nyrup*; men de sögte strax at forene sig med den ligesaa virksomme og forretningsdygtige, som indflydelsesrige *Hauch*. Han stod saaledes blandt Stifterne, og blev den iblandt dem, som det længst tillodes at virke for Sagen. Ved hvilke Indsigter og Fortjenester denne Samling har naaet saa höit et Fuldkommenhedstrin, som det, hvorpaa vi see den, og ved hvilken almindelig Deeltagelse Landets Börn havde medvirket dertil, er det her ikke Stedet at udvikle; men, uden Frygt for at tilegne vor *Hauch* formeget, kunne vi sige, at han paa mange Maader blev Foretagendet nyttig, baade som viis Raadgiver i Möderne, og som Mand af Indflydelse, der tilveiebragte vigtige Fordele, hvoriblandt det herlige Opstillingsrum, Samlingen i de senere Aar har faaet, vel fortjener særskilt at nævnes.

Som Overbestyrer af det Kongelige Mynt- og

Medaille-Cabinet har han ligeledes heldigt vidst at tilsikre sig de sagkyndigste Mænds Medvirkning, og troligt understøttet deres Bestræbelser, som indsigtfuld Forretningsmand, klog Huusholder og formaende Talsmand hos sin Konge. Under ham er dette Cabinet blevet beriget ved Tilkjøbet af adskillige betydelige Samlinger. Kataloger derover ere trykte og fortsættes fremdeles. Som Hjælpemiddel for Videnskaben har Cabinettet faaet en stor Tilvæxt ved en nu allerede talrig Samling, indeholdende Afstøbninger af Mynter, hvortil Cabinettet ikke besidder Originalerne. Desuden er det Heles Opstilling forbedret og forskjønnet, og Arbeidsværelser, som kunne holdes varme om Vinteren, tilføiede. Endelig er Adgangen til Cabinettet gjort offentlig, hvorved det desto fuldkomnere kan medvirke til Smagens og Kundskabers Udbredelse.

Som Chef for det store Kongelige Bibliothek viste han en varm Iver for Alt, hvad der kunde tjene til dets Berigelse og Ordning. Under ham foretoges af dertil udnævnte Sagkyndige en stor Revision af Bibliothekets værdifulde Kobberstiksamling, som i Forening med andre Kongen tilhørende Kobberstiksamlinger, fik en egen Bestyrer, og kun blev i Forbindelse med Bibliotheket, ved at opbevares i samme Bygning, og staae under en fælles Chef.

I alt hvad der angik det Kongelige Natural-

musæum böd han ligeledes Haanden til enhver nyttig Forbedring, og viste sig altid som den velsindede og oplyste Mand.

For Haandværksvæsenets Forædling var han ved enhver Leilighed beredvillig til at virke, og var i mange Aar første Medlem af Bestyrelsen af det saa nyttige Institut for Metalarbeidere.

Hvormeget han gavnede ved sin indflydelsesrige Stilling i Frimurerlogen og Selskabet Kjæden, synes det mig ikke passende offentligt at omhandle, uden forsaavidt derved frembragtes offentlige Virkninger. Men fra dette Synspunkt have vi to vigtige Ting at nævne: Stiftelsen af Institutet for Blinde og af Bespiisningsanstalten, som begge udgik fra Selskabet Kjæden. Til hint kom den første Tanke vel ikke fra *Hauch*, men som den, der stod i Spidsen af Selskabet, og deri havde den største Indflydelse, bidrog han med varm Iver til dette saa gavnlige Instituts Fremme, og anvendte ogsaa sin Indflydelse uden for Selskabet til dets Bedste. Til den saa velgjørende Bespiisnings-Anstalt kom Forslaget fra *Hauch* selv. Den rigtige Tanke, at give de Fattige en sund Næring for en Deel af de Penge man ellers vilde anvende til deres Hjælp, maatte vistnok godt udføres for at bringe de rette Frugter, og hertil manglede det ham paa Tid. Men om den høifortjente, for det Gode virksomme Mand samlede sig andre hæderværdige Mænd, og understøttede

Foretagendet, tildeels endog med megen Opoffrelse af egne Bequemmeligheder; saa at den gavnrige Indretning staaer som et Minde, ei blot for een Mand, eller eet Selskab, men indtager en hæderlig Plads blandt den danske Velgjörenheds ei lidet talrige Minder.

Jeg slutter denne Række af skjønne og gode Foretagender med eet, som sikkert ikke maa regnes blandt de mindst vigtige, Indretningen til moralsk-fordærvede Personers Forbedring. For dette ædle Foretagende, hvis Værd ikke trænger til Udvikling, stod vor *Hauch* i Spidsen, nöie deri forenet med flere af vore Hædersmænd. At denne Foranstaltning allerede for nogle Aar siden har begyndt sin gavnlige Virksomhed, er os alle nøksom bekjendt, og sikkert vil den redde mange Medmennesker fra aandelig og legemlig Fordærvelse.

Talens Sammenhæng har fört det med sig at jeg hidindtil har maattet forbigaae de Æresbevisninger, vor *Hauch* modtog i den sidste Halvdeel af sit Liv. Det er nu Tid at nævne de betydeligste deriblandt.

Han havde allerede forud naaet en saa anseelig Stilling i Staten, at kun de höieste Ærestrin stode tilbage for ham. I Aaret 1814 blev han Marschal for de Kongelige Ordener, 1817 Ridder af Elephanten, 1828 Overkammerherre, 1831 Vice-Cantsler for de Kongelige Ordener.

Skjönsomme Medborgere forsönte heller ikke ved given Leilighed at lade ham see **Beviser** paa deres Höiagtelse. Ved den halvtredsindstyvende Aarsdag efter hans Indtrædelse i virksom Stats-tjeneste, gav Universitetet ham Æresdiplom som **Doctor i Philosophien**, og i samme Anledning indbödes han til et stort Selskab, hvor en Tale til hans Ære holdtes og et Festmaal med dertil digtede Hæderssange gaves.

Efter Grev *Schimmemanns* Död valgtes han til vort Selskabs Præses. Han havde lige fra sin Optagelse hört til de ordentlige Medlemmers Klasse, og aldrig villet samtykke i at overføres til Æresmedlemmernes.

Efterat vi nu have kastet et Blik over den For-
 evigedes lange Löbebane, ville vi forsöge at danne os et Billede af hele Manden. De veemodige Fölelser, som maae vækkes ved hans Savn, ville finde deres Formildelse under Beskuelsen af en saa værdig Personlighed, vedligeholdt gjennem et langt, lykkeligt og ærefuldt Liv.

Hauch var af Middelstörrelse, dog snarere stor end lille. Hans Legeme var veldannet og stærktbygget; ligelangt fra Fedme og Magerhed. Ansigtet var stort, med stærke, veldannede mandige Træk, hvori Fastheden ikke manglede Blidhed. De skjønne brune Öine vare ildfulde og talende. Hans hele Holdning var smuk, saaledes som man kunde

vente det af et veldannet stærkt Legeme, hvis Kræfter fra Ungdommen af vare uddannede ved ridderlige Övelser. Hvor heldigt han ved Siden af saa mange andre Gjenstande havde dyrket disse, faldt i Öinene ved det Mesterskab, han leilighedsviis röbde i Ridekunsten. Hans Sundhed var stærk, og vedligeholdte sig indtil hans sidste Sygdom. Endnu i hans fire-sindstyvende Aar kunde man fristes til at antage ham for en Mand som ikke var over de tredsindstyve. Hans Aand var kraftfuld, og udmærket ved et lykkeligt Forhold mellem de forskjellige Evner. Hans aandelige Væsen passede vel til det Legemlige. Jeg skal ikke krænke den Sandhedslov, min Tale hylder, ved at tillægge ham nogen af hine mägtigt fremträdende Kræfter, som indförer store og fölgelige Forandringer enten i Videnskaberne eller Samfundslivet; men ved en stor Sum af hæderværdige Egenskaber paaböd hans Personlighed os en sand Agtelse. Hans Charakter var fast, uden derfor at have Noget af den Uböielighed, der lukker Adgangen for bedre Overbeviisning. Han önskede, at det Rette maatte skee, og lod sig derfor let overbevise ved Grunde; men derimod lod han sig ikke forud indtage ved snedigt anlagte Fremstillinger, saa at han sjeldent behövede at forandre sin Mening. Herpaa havde han Leiligheder nok til at give Pröver, i de mangeslags forviklede Forhold, som hans talrige Forretninger medförte. Hans

store Sands for det Rigtige var ledsaget af en ualmindelig og velordnet Virksomhed. Af de mangfoldige Sager, som stode under hans Overbestyrelse, standsede ingen ved nogen Efterladenhed fra hans Side. Hvad der blev ham forelagt til Prövelse blev inden kort Tid afgjort. De nyttige Forslag, som af sagkyndige Underordnede gjordes ham, var han beredvillig til at prøve, og, naar han kunde bifalde dem, til at befordre. Hans Sands for Sparomhed var ikke ringere end hans Virksomhed. Af de under hans Bestyrelse staaende Kasser maatte ingen Udgift skee uden strængt Overlæg; men derfor vidste han ogsaa at anvise betydelige Summer, naar det gjaldt om større Foretagender: I Omgang forbandt han den rene Sjæls Jevnhed, Lige-fremhed og Venlighed med Hofmandens Verdens-tone og Anstand. Den med de höiere Kredse Ube-kjendte, fölte sig ikke hos ham sat i Forlegenhed ved noget Spor af Overforfinelse, og Hofmanden ligesaa lidet ved mindste Anstöd mod den ædle Tone. Denne Forening af saa mange skjönne Egenskaber erhvervede ham da ogsaa den Lykke, at han under et langt Liv og i en ualmindelig vildtudstrakt Virkekreds vedligeholdt den Plads i den offentlige Agtelse, som han fortjente, og at han paa samme Tid uafbrudt nød sin Konges höieste Tillid og Naade.

Vor *Hauchs* Minde vil da være dyrebart hos

alle de mangfoldige Medlemmer af Samfundet, med hvis Virkekreds han kom i Beröring. Næringsbrugeren mindes den oplyste Statsborger, Kjender og Beskytter af hans gavnlige Sysler. Embedsmanden priser i ham Kongens troe Mand, Fædrelandets redelige Sön. Krigsmanden tænker med Stolthed paa den Mand, som begyndte sin hæderlige Löbebane i hans Rækker, og som Kongen, efter længe at have brugt hans Tjeneste andetsteds, satte i Spidsen af en haabefuld modig Ungdom, da den i et truende Öieblik önskede at kjæmpe for Födelandet. Kunstnerne mindes i ham en Stormand, som uden Fordring paa at forstaae Tingene bedre end de, viste dem uforstilt Agtelse. Videnskabernes Dyrkere mindes med glad Tilfredshed, at han ogsaa tilhörte dem. Selv paa Tronen og i dens Nærhed bliver hans Minde hædret. Vi kunne slutte med den tröstelige Sandhed, at den fortreffelige Mand er bleven paaskjönnet efter sit Værd.

CANTATE.

(Udførtes efter den af Professor Weise dertil componerede Musik.)

För Talen.

Hvi sidder taus i Dag den store Skare,
Mens lange Sörgestor i Hallen hænge?
Hvi vexles ei, som för, de Tanker snare,
Der ligned' Lynglimt, sköndt de lyste længe?
Hvi sidder Veemod paa de Bedstes Læber,
Mens Blikket vender sig mod Dödninghaven?
Og hvi er Smilet selv, naar det fremstræber
En Lilie lüg, der blomstrer over Graven?

I Skoven kneised et Egetræ,
Et bedre der sielden er funden,
Det skiænked saamangen Plante sit Læ,
Og værned om Krattet og Lunden.

*Det gynged i Stormen sin dristige Lok
Og strakte sin Green som en Landse,
Om Sommeren havde det Blade nok
Til de vægtigste Borgerkrandse.*

*Og sank saa Lövet i kolden Höst,
Mens Hagelen pidsked paa Ruden,
Da stod det dog end med sit brede Bryst,
Og trodsede Regnen og Sluden.*

*Og Dagene skifted og Aarene svandt,
Som Bölger Tiderne rinde,
Men Egen kneised, som den var vant,
Og stred med de susende Vinde.*

---

*Dog blev den ældre nu, og fast alene
Den stod igjen iblandt en yngre Slægt,
Da sused Veemod i de gamle Grene,
Der böied sig ved deres egen Vægt,
Og Lövet glimted stærkt i Aftenröden,
Mens vilde Röster trued det med Döden.*

---

*Og Vintren seired over Höstens Taage,
Hver kuldskiær Fugl til Syden maatte flytte,
I Bölgen dukked sig den sultne Maage,
Og frös, imens den speided efter Bytte.*

Og hver en Blomst var siunken længst i Støvet,
 Og dybe Suk blev hørt i Midnatsstunden,
 Mens hvirvlende Dæmoner pidsked Løvet,
 Og joge det med Latter giennem Lunden.

Og blege Skyer flygted let, som Hinden,
 Naar foran Jægren den paa Sletten svæver,
 Den gamle Chaos hyled giennem Vinden,
 Sit tabte Zepter han tilbagekræver.

Da sagte det klynker
 Ved Træets Fod,
 Og pludselig knager den gamle Rod,
 Og Egen synker.

Efter Talen.

*Men nu maa Vintren flye for Vaarens Dage,
 Nu grønnes snart igien de ranke Bøge,
 Snart bygger Svalen ved de røde Tage,
 Og Nattergalen skal vor Lund besøge;
 Snart vandrer Storcken over Mark og Enge
 Og henter Krybet i den dybe Mose,
 Mens Lærken stiger fra det dunkle Vænge
 Og hilser Morgenrødens unge Rose.*

---

*Dog han, der sank, skal ikke meer fornemme,
 Hvorledes Vaaren nu sin Lövsal bygger,
 Men skiöndt han vandrer alt i Dödens Skygger,
 Skal Danmark aldrig dog hans Minde glemme.*

---

*Thi sieldne Kræfter fandtes i hans Aand,
 Og fast hans Villie var, og stærk hans Haand,
 Og virksom stod han til sin sidste Tid,
 En sielden Indsigt han forbandt med Flid,
 Sin Konge var han tro til Gravens Rand,
 Og sikkert kunde hver en ædel Mand
 Sig støtte til hans Barm, den svigted ei,
 Og aldrig gik han paa den krumme Vei;
 Hver ærlig Daad betragted han med Lyst,
 Og skienked ofte den Forladte Tröst.*

*For Konsten havde han en sielden Sands,
Og Videnskaben fletted ham den Krands,
Der skienker Siælen Fryd og Tanken Ro,
Og ei kan visne selv i Gravens Bo.*

---

*Derfor er taus i Dag den store Skare,
Mens lange Sørgeflor i Hallen hænge,
Derfor ei vexles nu de Tanker snare,
Der ligned Lynglimt, skiöndt de lyste længe,
Derfor er Veemod paa de Bedstes Læber,
Mens Blikket vender sig mod Dödninghaven,
Derfor er Smilet selv, naar det fremstræber,
En Lillie lüg, der blomstrer over Graven.*

---

*Men hist hvor Stormen tier,
Hvor Paradisets Roser sig forynge,
Hvor Smerten döer i skiönne Melodier,
Hvor ingen Byrder paa vort Hierte tyngte;
Hvor Tidens Ström i Evigheden svinder,
Hvor vore bedste Tanker vi gienfinder
Langt mere fuldendt, end vi her dem saae,
Der skal han atter os inöde gaae,
I Livets Glands, som Dödens Overvinder.*

C. Hauch.